NICOLAI GRĂMADĂ (1892–1961). CONTRIBUȚII BIOGRAFICE*

DOINA IAVNI

Nicolai Grămadă (1892–1961). Biographische Beiträge

(*Zusammenfassung*)**

Die folgende Studie behandelt das Leben und die Tätigkeit einer bekannten Bukowiner Persönlichkeit. Nicolai Grămadă war Universitätsprofessor (Dozent am Lehrstuhl für Philosophie in Czenowitz), Leiter des Regionalmuseums der Bukowina in Czernowitz (später in Suczawa), Leiter des Suczawaer Staatsarchivs und schliesslich Dekan der Fakultät für Geschichte und Geographie an der „Al. I. Cuza" – Universität Jassy. Er übte eine umfassende wissenschaftliche und publizistische Tätigkeit aus; besonders beschäftigte er sich mit der Geschichte der Bukowina. Zu seinen wichtigsten Werken gehört die *Toponymie der Bukowina* in zwei Bänden (Bukarest, Anima Verlag, 1996). Durch seine Tätigkeit trug er zur Entwicklung des rumänischen kulturellen und wissenschaftlichen Leben in der Zwischen- und Nachkriegszeit bei.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Nicolai Grămadă, Biographie, Bukowiner Geschichte, Czernowitzer Bukowina-Museum, Suczawaer Staatsarchiv.

Între personalitățile bucovinene cu un destin emblematic, care au contribuit prin activitatea lor la înfăptuirea și consolidarea României întregite, iar după anul 1940 au împărtășit soarta provinciei rupte de țară, se numără și istoricul Nicolai Grămadă.

Cu excepția unor mențiuni sumare din sintezele de specialitate[1] sau a contribuțiilor academicianului D. Vatamaniuc și ale lui Ion Popescu-Sireteanu – cu

* Comunicare susținută în cadrul Conferinței științifice internaționale „Bucovina și bucovinenii în secolul al XIX-lea. Tradiționalism și modernitate", cea de a nouăsprezecea sesiune de comunicări și referate științifice a Institutului „Bucovina" al Academiei Române închinată *Centenarului nașterii academicianului Radu Grigorovici*, Rădăuți, 10–11 noiembrie 2011.

** Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

[1] Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea*, București, Editura „Cugetarea"–Georgescu Delafras, 1938, p. 372; Ștefan Ștefănescu, *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 162; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iași–Suceava, Editura Princeps – Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera", 2004, p. 444.

BDD-A32624 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:27 UTC)

ocazia publicării lucrării sale fundamentale, *Toponimia minoră a Bucovinei*, în 1996 – deşi personalitate de prim rang a vieţii culturale şi ştiinţifice interbelice şi postbelice, Nicolai Grămadă nu s-a bucurat de atenţia necesară a istoriografiei româneşti.

Nicolai Grămadă s-a născut la data de 1 martie 1892, în satul Zahareşti din comuna Stroieşti, situat în apropierea oraşului Suceava. Părinţii săi, Ilie al lui Vasile Grămadă şi Maria, născută Grămadă[2], sunt consemnaţi de către sursele biobibliografice drept o familie de ţărani înstăriţi, „cu dragoste pentru învăţătură"[3]. Ni se pare necesară şi precizarea că, deşi numele de botez înscris în *Condica născuţilor a Parohiei Zahareşti* este Niculai[4], în actele de studii sau personale apar şi formele „Nicolae" sau „Nicolai". Cu acest din urmă prenume şi-a semnat întreaga operă, cât şi documentele care au decurs din funcţiile publice pe care le-a deţinut.

Aceleaşi surse biobibliografice precizează că Nicolai Grămadă a avut trei fraţi, Gheorghe, plecat de tânăr în America, Petru şi Vasile, precum şi o soră, Profira. Vasile era tatăl lui Ilie Grămadă, profesor de istorie la Universitatea din Iaşi. De asemenea, acesta a fost văr cu Ion Grămadă, istoric şi scriitor, cunoscut sub numele de „Eroul de la Cireşoaia", mort pe front, în august 1917, în timpul Primului Război Mondial[5].

Nicolai Grămadă şi-a început pregătirea intelectuală la Şcoala primară de două clase din sat, probabil în anul 1899, pe care o absolvă în anul 1904, conform certificatului de frecvenţă emis de Şcoala poporală în Zahareşti, la 15 iulie 1904[6]. Astfel, în „clasa a II-a, anul şcolar V", activitatea sa şcolară a fost evaluată cu următoarele calificative: „Purtarea: «deplin corespunzătoare»; Sârguinţa: «foarte mulţumitoare»; Religia: «foarte bine»; Limba de propunere: «foarte bine», Computul: «foarte bine»; Limba germană: «foarte bine». Calificativul general a fost «excelent»"[7].

În perioada 1904–1905 este elev în clasa I A a Liceului „Ştefan cel Mare" din Suceava[8]. În clasa a VIII-a de liceu, în anul şcolar 1911/1912, calificativele şcolare ale elevului au fost „bine" şi „foarte bine", acesta beneficiind şi de o bursă în valoare de 100 de coroane, acordată de Fundaţiunea „Andrei Gafenco"[9]. Liceul

[2] Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale Suceava (în continuare se va cita S.J.A.N. Suceava), Colecţia de Stare Civilă, Parohia Zahareşti, *Registrul născuţi*, 2/1879, f. 136 v.

[3] D. Vatamaniuc, *Destine şi cărţi*, în *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I. Îngrijirea ediţiei, studiu introductiv, bibliografia, notele şi indicele: Ion Popescu Sireteanu. Introducere: D. Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Anima, Colecţia „Enciclopedia Bucovinei în studii şi monografii" (1), 1996, p. 5.

[4] S.J.A.N. Suceava, *loc. cit.*

[5] D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 5.

[6] S.J.A.N. Suceava, Fond personal *Nicolai Grămadă*, d. A 2/1904, f. 1.

[7] *Ibidem.*

[8] S.J.A.N.

[9] *Ibidem*,

BDD-A32624 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:27 UTC)

sucevean avea un profil clasic, fiind prima instituție de nivel secundar cu clase în care instrucția se făcea în limba română, începând cu anul 1881. Între cadrele didactice din perioada studiilor gimnaziale s-au numărat: Ştefan Repta, Vasile Bumbac, Simion Florea şi Liviu Marian, Arhip Roşca, Constantin Procopovici, Ion Nistor, Victor Morariu ş.a. Aceştia s-au aflat în fruntea mişcării naționale românești din Bucovina, având ca pivoți Societatea Pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina şi Societatea „Şcoala Română", care au condus şi pregătit acțiunea pentru unirea Bucovinei cu România, la 28 noiembrie 1918.

Își continuă studiile la Facultatea de Filosofie a Universității din Cernăuți, în anii universitari 1912/1913 şi 1913/1914, iar în anul universitar 1915/1916, la Universitatea din Viena, unde ajunge, în calitate de subofițer, în armata austro-ungară. Conform carnetului său de student, își întrerupe studiile în iulie 1916[10].

Acelaşi act de studii, cât şi foile calificative permit reconstituirea disciplinelor de studiu şi a tabloului cadrelor didactice. Între profesori, la Cernăuți, i-a avut pe Sextil Puşcariu (istoria literaturii române în secolele VIII–XIX)[11], Ion Nistor (istoria românilor în secolul al XVII-lea)[12], Teofil Sauciuc-Săveanu (epigrafie greacă şi latină), Reichelt sau Hilberg (alte discipline)[13].

În Vechiul Regat se va înrola ca voluntar în armata română, în septembrie 1917, „venind ca voluntar din captivitatea rusească", şi obține gradul de locotenent, participând la Primul Război Mondial, ca, de altfel, şi alți tineri bucovineni din generația Marii Uniri[14].

Își reia pregătirea intelectuală după Unirea Bucovinei cu România, în semestrul de iarnă al anului 1918/1919, obținând licența, conform *Absolutoriumului* emis de către Facultatea de Filosofie a Universității din Cernăuți, la 27 august 1919[15]. În anul 1922 își susține doctoratul în litere şi filosofie. În perioada interbelică își va continua specializarea științifică în istorie şi științe speciale ale istoriei la Viena, Leipzig, Paris[16] şi Roma[17].

În perioada 1924–1930 a funcționat ca profesor secundar. Îi este acceptată demisia din învățământul secundar, începând cu 1 octombrie 1930, în acel moment fiind profesor la Liceul de Băieți din Storojineț[18].

În anul 1927 își va susține examenul de docență, în specializarea Ştiințe auxiliare ale istoriei, în cadrul Facultății de Filosofie şi Litere a Universității din Cernăuți[19], iar începând cu data de 1 octombrie 1928, prin Ordinul Ministerului

[10] S.J.A.N. Suceava, Fond personal *Nicolai Grămadă*, d. A 4/1912, f. 12 .
[11] *Ibidem*, d. A 8/1913, f. 1.
[12] *Ibidem*, d. A 4/1912, f. 7. v.
[13] *Ibidem*, d. A 15/1919, f. 1–2.
[14] *Ibidem*, d. A 34/1934, f. 1.
[15] *Ibidem*, d. A 15/1919, f. 2. v.
[16] *Ibidem*, d. A 17/1924, f. 1.
[17] *Ibidem*, d. A 21/1926, f. 1.
[18] *Ibidem*,
[19] *Ibidem*,

BDD-A32624 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:27 UTC)

Instrucțiunii, Direcțiunea Generală a Învățământului, cu nr. 83 643 din 11 iulie 1928, este numit conferențiar provizoriu în specialitatea Științe auxiliare ale istoriei la Facultatea de Litere din Cernăuți[20]. Numirea acestuia în postul de conferențiar definitiv se va realiza începând cu 1 octombrie 1931[21].

Cu privire la activitatea sa științifică, în referatul de propunere pentru ridicarea conferinței lui Nicolai Grămadă la rangul de catedră, întocmit la 10 noiembrie 1932 de către Ion Nistor, se aprecia: „Titularul acestei conferințe este dl. Nicolae Grămadă, doctor în litere și filosofie și membru al Școlii Române din Roma, care, de la 1928 până astăzi, a dezvoltat o rodnică și folositoare activitate științifică și didactică în domeniul specialității sale. Cursurile sale sunt foarte utile și frecventate de un mare număr de studenți. El a îmbrățișat întreg domeniul disciplinelor auxiliare ale istoriei, așa paleografia latină și elină, română și slavă, diplomatica, cronologia, sigilografia, genealogia și numismatica. Studenții au profitat foarte mult de pe urma acestor cursuri și au putut urma cu mai multă pricepere și folos cursurile din istoria universală a românilor [...]. Activitatea științifică și didactică a lui Ion Grămadă îl recomandă călduros pentru o catedră universitară, având deci în vedere necesitatea indispensabilă a unei catedre pentru științele auxiliare ale istoriei"[22].

În perioada interbelică a fost, de asemenea, membru al Școlii Române din Roma, fondul personal păstrând și un document prin care i se atestă calitatea de membru al acesteia, semnat de Vasile Pârvan[23]. La prima ocupare a Bucovinei de către armatele sovietice, în 1940, se refugiază mai întâi la Sibiu, apoi la Iași, unde este încadrat ca profesor la Facultatea de Filosofie și Litere din Iași, prin Decretul Ministerului Educațiunii Naționale Nr. 3 646 din 30 octombrie 1940[24].

Revine la Cernăuți în anul 1941, unde, până în anul 1944, a fost director al Muzeului Regional al Bucovinei, înființat în anul 1892. În *Raportul asupra activității delegației Muzeului Regional, în intervalul de la venirea din refugiu și până la 1 noiembrie 1942*, Nicolai Grămadă înfățișează efectele dezastruoase ale primei etape de ocupație a Bucovinei de către armata sovietică. Astfel, în raport se consemna: „Mulțumită vitejiei armatei române și spiritului de prevedere al Mareșalului Antonescu, visul urât al ocupației bolșevice în Bucovina a fost destrămat, iar noi, refugiații, am putut să ne întoarcem la căminurile noastre [...]. Sovieticii duseseră toate colecțiile muzeului în clădirea Mitropoliei, iar colecția armelor vechi o împachetaseră în cinci lăzi, cu gândul de a o transporta în adâncul Rusiei. Noi am readus colecțiile Muzeului în clădirea noastră. Lipsind inventarul, nu putem da o listă completă a pierderilor suferite de colecțiile noastre. Aceste pierderi sunt destul de mari. S-a distrus aproape în întregime colecția de păsări și

[20] *Ibidem*, d. A 27/1928, f. 3.
[21] *Ibidem*, d. A 31/1931, f. 1.
[22] *Ibidem*, d. A 33/1932, f. 1.
[23] *Ibidem*,
[24] *Ibidem*,

BDD-A32624 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:27 UTC)

animale din secția științelor naturale. Lipsesc apoi multe monete romane și moldovenești, aflate de domnul Balan la Lehăceni și dăruite instituției noastre. Lipsește tezaurul de aur de la Măriței și lipsesc toate monetele și medaliile de aur. De asemenea, lipsesc unele obiecte de valoare din colecția arheologică, preistorică [...], cât și cea mai mare parte a pieselor din secția meseriilor". Făcând bilanțul activității desfășurate până la 1 noiembrie 1942, își exprima satisfacția că: „Totuși, cu obiectele rămase am putut înjgheba un muzeu, care face cinste Bucovinei. Am organizat sistematic: secția arheologică-preistorică, secția istorică, cu o subsecție bisericească și secția etnografică. În cadrul secției etnografice am organizat și o cameră țărănească, am construit în același timp și o stână"[25].

Prioritățile instituției erau următoarele: îmbogățirea patrimoniului secției etnografice, continuarea săpăturilor arheologice, refacerea secțiunii meseriilor, reluarea publicării anuarului Muzeului[26]. Raportul se încheia astfel: „Avem convingerea că ne-am îndeplinit, în aceste vremuri grele, pe deplin datoria. Să rugăm cerul să ne hărăzească cât mai curând o pace bună și dreaptă, pentru ca să putem desfășura în împrejurări normale o muncă cât mai rodnică, pentru afirmarea culturii românești pe plaiurile bucovinene"[27].

La 18 mai 1943, printr-o adresă către Guvernământul Bucovinei, Directoratul Românizării, el solicita acordarea în custodie sau proprietate a unui imobil situat în Str. General Zadic nr. 13, fostă proprietate evreiască. Argumentele sale erau următoarele: „După ce anul trecut am pus la dispoziția primăriei Municipiului Cernăuți etajul clădirii noastre din Str. Mickievici 2, pentru adăpostirea Muzeului Zoologic al fostei Facultăți de Științe din Cernăuți, și după ce în cursul acestui an am pus la dispoziția Societății Artiștilor din Cernăuți 2 săli, astăzi ne lipsește spațiul necesar pentru adăpostirea în condiții satisfăcătoare a colecțiilor noastre și pentru desfășurarea unei activități normale. Colecțiile noastre stau îngrămădite pe un spațiu prea restrâns; nici nu avem unde adăposti prinosul de obiecte muzeografice. Ne lipsesc sălile necesare pentru organizarea unui muzeu industrial pentru instalarea unui atelier de lucru și pentru organizarea de expoziții de artă"[28].

În perioada 1941–1942 au fost îmbogățite colecțiile Muzeului cu piese etnografice, arheologice, cărți, obiecte de cult, au fost recuperate alte obiecte din patrimoniul muzeului, răspândite de sovietici în alte instituții din Cernăuți, s-au obținut noi subvenții din partea Primăriei Cernăuți și a Camerei de Industrie și Comerț, iar în etajul clădirii muzeului a fost adăpostit Muzeul Zoologic al fostei Facultăți de Științe din Cernăuți[29].

De asemenea, a fost recuperată deosebit de prețioasa colecție de documente moldovenești, unele de la Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare, evacuată de către

[25] *Ibidem*, d. B 3/1942, f. 1–2.
[26] *Ibidem*, d. B 3/1942, f. 3.
[27] *Ibidem*, f. 6.
[28] *Ibidem*,
[29] *Ibidem*,

BDD-A32624 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:27 UTC)

autoritățile austriece la Viena în timpul Primului Război Mondial şi aflată, până în anul 1942, la Biblioteca Universității din Cernăuți[30]. Astfel, în anul 1943, Muzeul avea „una dintre cele mai bogate colecții de vechi documente moldovenești din toată Moldova"[31]. Între anii 1943 şi 1944 a fost reluată publicarea „Anuarului Muzeului Bucovinei"[32] şi chiar a fost întocmit, în decembrie 1943, proiectul publicării unei *Istorii a Bucovinei*, în mai multe volume[33].

Programul de activitate al delegațiunii permanente a Muzeului pentru anul 1944 prevedea: continuarea săpăturilor arheologice în stațiunile preistorice din Bucovina, sporirea colecțiilor, finalizarea operațiunilor de reorganizare a acestora, întemeierea unei secții de cercetări de etnografie şi folclor[34].

Toată această rodnică activitate a fost întreruptă de cea de-a doua ocupare a Bucovinei de către armatele sovietice, în martie 1944, când Nicolai Grămadă se refugiază la Râmnicu Vâlcea, cu o infimă parte din patrimoniul muzeului, deoarece tot mobilierul muzeului şi cea mai mare parte a colecțiilor au rămas la Cernăuți. Demersul său din 7 noiembrie 1944 către Prefectura Râmnicu Vâlcea, însoțit de un altul, din 14 noiembrie, către Poliția din localitate, pentru ca obiectele evacuate să nu se restituie părții sovietice, în baza art. 12 din Convenția de Armistițiu[35], prezintă şi inventarul acestora.

Au fost evacuate: „a) opt lăzi cu diferite obiecte, provenite mai ales din Cetatea Sucevei; b) una baniță din scoarță de tei, împreună cu 2 păcornițe, cumpărate, în 1942, la Iaşi; c) o legătură de suliți vechi; d) un arc vechi; e) un coş cu revolvere vechi şi diverse arme vechi, dăruite muzeului de şeful Vămii Poştei din Cernăuți; o ladă cu pietre preistorice, provenite din săpături de la Darabani"[36].

În anul 1945, Muzeul Bucovinei îşi va muta sediul la Suceava. La 19 mai 1947 devine Muzeul Regional al Bucovinei[37], iar în 1951 – Muzeul Raional Suceava. În calitate de director onorific al instituției, în perioada 1945–1948, Nicolai Grămadă a acordat un deosebit interes problemei conservării monumentelor istorice din oraşul Suceava, îndeosebi Cetatea de Scaun, Mănăstirea Zamca, Curtea Domnească, Biserica „Sfântul Dumitru". S-au declarat monumente istorice mai multe case vechi din oraşul Suceava[38] şi s-au efectuat săpături arheologice în jurul oraşului.

Demersurile întreprinse la Ministerul Artelor în vederea punerii la dispoziție a unui local adecvat şi transportării la Suceava a colecțiilor muzeografice evacuate la Râmnicu Vâlcea erau, la 16 august 1948, probleme nesoluționate.

[30] *Ibidem*, f. 7.
[31] *Ibidem*, f. 96.
[32] *Ibidem*, f. 74.
[33] *Ibidem*, f. 85.
[34] *Ibidem*, f. 97.
[35] *Ibidem*, f. 115.
[36] *Ibidem*, f. 116.
[37] Monica Dejan, *Muzeul din Suceava. 110 ani în documente şi amintiri*, Suceava, Editura Accent Print, 201
[38] S.J.A.N

BDD-A32624 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:27 UTC)

De altfel, de această etapă a activității sale este legată și prezența în Fondul personal *Nicolai Grămadă* a unei bogate corespondențe, procese-verbale de ședință și inventare ale Muzeului Regional al Bucovinei, circumscrise perioadei 1896–1948.

În anul 1945 era decan al Facultății de Teologie, care, în același an, va reveni la Suceava, unde va funcționa până în anul 1948. Între timp, după o îndelungată perioadă de demersuri și așteptare, devine profesor universitar la Catedra de istoria românilor la Facultatea de Teologie din Suceava. În această perioadă îl găsim prezent ca președinte al comisiilor de bacalaureat la diferite instituții de învățământ secundar din Suceava [39].

Prin ordinul Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului, cu nr. 939 din 28 aprilie 1947, semnat de Aurelian Sacerdoțeanu, i se acordă „delegație provizorie de arhivist-șef la Arhivele Statului din Suceava (director), începând cu data de 1 mai 1947"[40], funcție pe care o va deține până la 1 septembrie 1948[41]. Pasionat cercetător al istoriei Bucovinei, profesorul Grămadă se va ocupa personal ca documentele de importanță istorică de la principalele instituții să ajungă în patrimoniul Direcției Regionale a Arhivelor Statului, să fie păstrate corespunzător sau măcar copiate principalele informații. În acest sens, s-au făcut demersuri oficiale către prefecturile din Suceava, Câmpulung, Rădăuți, Dorohoi și Baia, primăriile orășenești, Inspectoratul Școlar Suceava, Mitropolia Bucovinei, Inspectoratul Cadastral Bucovina, Inspectoratul General al Poliției, Camerele Agricole, școlile și parohiile din județ.

În perioada 31 mai–17 iunie 1947 a fost adusă, în depozitele Arhivelor Suceava, arhiva Prefecturii Suceava, iar în septembrie cea a primăriei orașului și s-au prelucrat arhivistic o bună parte din documentele Judecătoriei și Tribunalului Suceava[42].

La 6 mai 1947, Nicolai Grămadă solicita Ministerului Informațiilor, Regionala Suceava, să dispună ca toate tipografiile din regiune să trimită (Arhivelor, n. n. – D. I.) câte un exemplar din tot ceea ce tipăresc, drept „depozit legal benevol". Același gen de solicitări a fost lansat și unor oameni de cultură bucovineni, cum ne demonstrează adresa nr. 154, din 6 mai 1947, prin care Nicolai Grămadă îi solicita lui Teodor Balan să trimită „lucrările sale asupra trecutului Bucovinei". Solicitarea a fost onorată de către distinsul istoric prin trimiterea unui număr de 25 de lucrări. Mitropolia Moldovei și Sucevei s-a alăturat demersurilor și, în anul 1947, a făcut o importantă donație de carte de patrimoniu și rară[43].

[39] *Ibidem*, d. B 50 /1934.
[40] *Ibidem*, d. A 48 /1947, f. 1.
[41] S.J.A.N. Suceava, Fond *Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale*, d. 7/1945, f. 1.
[42] *Ibidem*, f. 5–9.
[43] Doina Iavni, *Publicații din perioada stăpânirii austriece în Bucovina în Biblioteca documentară a D* vinei", An XVII, Nr. 1 (34), Bucur

BDD-A32624 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:27 UTC)

La 4 februarie 1948, Nicolai Grămadă îşi exprima dorința ca Oficiul de Lichidare al Universității din Cernăuți să predea Direcției Suceava, în cazul desființării facultății amintite, mobilierul şi arhiva[44].

Motivat de grabnica desființare a facultății amintite, de mutarea la Iaşi şi predarea conducerii Arhivelor sucevene lui Corneliu Manolovici, profesorul Grămadă nu şi-a putut finaliza intențiile, rămânând totuşi un apropiat colaborator al Arhivelor Suceava.

Cu privire la această etapă a activității sale, la 7 septembrie 1948, profesorul Aurelian Sacerdoțeanu îi scria: „Cu multă părere de rău am luat cunoştință de părăsirea postului de director al Arhivelor Statului din Suceava, deoarece alte îndatoriri vă obligă să părăsiți localitatea. Noi, însă, vă mulțumim din tot sufletul pentru munca dezinteresată pe care ați depus-o atâta vreme în acel colț de țară şi ne vom aduce întotdeauna aminte cu plăcere de colaborarea fructuoasă pe care am avut-o. Suntem siguri, Domnule Profesor, că oriunde veți fi, veți lucra cu aceeaşi râvnă şi că în viitorime ne veți onora cu colaborarea Dvs., de care toți avem nevoie"[45].

În 1948 se întoarce la Iaşi, unde este numit decan al Facultății de Istorie-Geografie, de la Universitate, funcție din care îşi dă demisia în 4 iulie 1949, din cauza unor probleme de sănătate[46].

Este pensionat în 1952, în vârstă de 60 de ani, în plină activitate ştiințifică, fiind printre intelectualii incomozi noului regim politic. După pensionare, calvarul vieții cărturarului bucovinean continuă în forme şi mai dramatice. Chinuit de o boală reumatismală, contractată pe front, în timpul războiului, ca voluntar, nedreptățit de acordarea pensiei, este marginalizat şi în activitatea sa ştiințifică. Încetează din viață la Iaşi, la 19 februarie 1961[47].

Între studiile şi lucrările sale de referință se înscriu: *Studii paleografice* (Cernăuți, 1934); *Studii mărunte din domeniul ştiințelor auxiliare ale istoriei* (Cernăuți, 1934); *Sătenii şi stăpânii în Bucovina, între 1775 şi 1848* (Cernăuți, 1934), *Cancelaria domnească în Moldova, până la domnia lui Constantin Mavrocordat* (Cernăuți, 1935); *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I şi II (Bucureşti, 1996). Alături de acestea, semnalăm prezența în patrimoniul Arhivelor sucevene – alături de fişele de lucru şi manuscrisul lucrării sale fundamentale, *Toponimia minoră a Bucovinei*, publicată postum[48] – şi prezența unor manuscrise, de pildă: *Aspecte de viață din trecutul oraşului Suceava* (21 f.); *Diverse ştiri*

[44] Ioan Scripcariuc, *Direcția Județeană Suceava a Arhivelor Naționale*, în „Arhiva Românească", Tom II, Fasc. 2/1996, p. 188.

[45] Fond personal *Nicolai Grămadă*, d. A 50/1948, f. 1.

[46] Idem, Fond personal *Nicolai Grămadă*, d. A 52/1949, f. 1.

[47] S.J.A.N. Suceava, Colecția de Stare Civilă, Parohia Zahareşti, *Registrul născuți*, 2/1879, f. 136, unde este făcută următoarea mențiune: „Decedat, act nr. 228, din 19 februarie 1961, comunicat cu nr. 2 188, din 2[illegible]cu".

[48] Idem, F[illegible]

BDD-A32624 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:27 UTC)

referitoare la trecutul satului Zahareşti (21 f.) sau *Visuri despre părinți frați şi soră* (14 f.)[49].

Contribuția de față, în contextul împlinirii a 60 de ani de la moartea sa, anul acesta, şi a 120 ani de la naşterea sa, anul viitor, se doreşte a fi o invitație pentru o cercetare mai complexă şi profundă a vieții şi activității lui Nicolai Grămadă, personalitate culturală şi ştiințifică remarcabilă a Bucovinei şi a societății româneşti din prima jumătate a secolului al XX-lea.

[49] Idem, d. D 16–19. Fondul personal *Nicolai Grămadă* s-a constituit la S.J.A.N. Suceava din documente dona[illegible] ca de pildă Maria Grămadă, în per[illegible]

BDD-A32624 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:27 UTC)